

Jarosław Sokołowski

Kollokwium habilitacyjne ks. dra Tomasza Gałkowskiego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 50/3-4, 388-391

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE KS. DRA TOMASZA GAŁKOWSKIEGO

Dnia 27 czerwca 2007 r. na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne ks. dra Tomasza Gałkowskiego, pracownika tegoż Wydziału, kapłana ze Zgromadzenia Księży Pasjonistów.

Habilitant przedłożył Radzie Wydziału pracę pt.: *Prawo – Obowiązek. Pierwszeństwo i współzależność w porządkach prawnych: kanonicznym i społeczności świeckiej*. Praca habilitacyjna została napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW. Recenzentami rozprawy byli: ks. prof. dr hab. Jan Dyduch – rektor PAT w Krakowie; ks. prof. dr hab. Henryk Misztal – KUL; ks. prof. dr hab. Edward Górecki – PAT we Wrocławiu; ks. prof. dr hab. Remigiusz Sobański – UKSW.

Habilitant wskazał na kilka podstawowych założeń swoich badań, a mianowicie na temat tej rozprawy. Przedmiotem niniejszej pracy jest korelacja Prawo – Obowiązek. Prawom człowieka jako jednostki odpowiadają korelatywne obowiązki innych jednostek, co sprawia, że obowiązują one wszystkich wobec wszystkich, posiadają bezpośrednie działanie horyzontalne. Dotychczasowe i silnie zakorzenione przeciwstawienie praw i obowiązków jako dwóch stron jednej rzeczywistości, ustępuje powoli świadomości obowiązywalności praw człowieka nie tylko w stosunku do państwa, ale także w stosunku do innych ludzi.

Bez wątpienia współczesna epoka jest epoką praw człowieka. Również pojawiają się nowe prawa, istnieje znaczące zaangażowanie organizacji międzynarodowych i państwowych w ich ochronę i promocję w celu zapewnienia wszystkim możliwości korzystania z przysługujących im praw. Literatura poświęcona tej problematyce oraz podejmowana na forum międzynarodowym aktywność są tego przykładem.

Jednak „walka o prawa człowieka pozostawiła na dalszym planie świadomość obowiązków. Zatem rodzi się pytanie jak znaleźć dziś te obowiązki? Jak je nazwać? W jaki sposób je usprawiedliwić? Czy sama ideologia państwowa może sobie poradzić z takim zadaniem?”

Człowiek posiada również obowiązki względem grup społecznych, w tym również państwa. Państwo nie jest jedynie podmiotem obowiązków względem swoich obywateli, ale jest podmiotem praw. W tym kontekście obowiązki nie są jedynie drugą stroną medalu lub znajdują się w antagonistycznej pozycji względem praw, lecz istnieją wraz z nimi. podmiot praw człowieka jest jednocześnie podmiotem obowiązków.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r. podkreśliła, że człowiek ma obowiązki wobec społeczności. Chociaż obecnie podnosi się wagę tego sformułowania, to pamiętać jednak należy, że sformułowanie nie ma na celu promocji obowiązków człowieka, lecz stanowi formę ograniczenia dla ewentualnych możliwości wynikających z nadużycia praw. Przyjęta w tym samym czasie Deklaracja Amery-

kańska Praw i Obowiązków Człowieka jako pierwsza poświęca cały rozdział obowiązkom człowieka. Natomiast Karta Afrykańska Praw Człowieka i Narodów w pierwszej części, po przedstawieniu praw, już w drugim rozdziale przedstawia obowiązki człowieka. W ustanowionej Deklaracji Podstawowych Obowiązków Narodów i Państw Azjatyckich znajdują się silne uwarunkowania kulturowe i religijne narodów azjatyckich, które podkreślają przewagę wartości wspólnotowych nad indywidualnymi. Kwestia obowiązków, powinności człowieka jest obecna we współczesnej myśli filozoficzno-prawnej i w podejmowanych wokół niej inicjatywach.

Przedłożona Radzie Wydziału praca habilitacyjna, licząca 506 stron, zawiera: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografię i streszczenia w języku włoskim i angielskim. Ujęcie pracy w ramy czterech merytorycznych rozdziałów umożliwiło Autorowi swobodę poruszania się wśród podejmowanych kwestii oraz pozwoliło w sposób wyczerpujący przedstawić rozległość i złożoność problematyki.

Kwestią, której podporządkowane są całe rozważania niniejszego opracowania nie jest problematyka istnienia obowiązków w obu rodzajach społeczności, lecz ewentualna korelacja praw i obowiązków w jednym podmiocie oraz ukazanie podstaw wzajemnego istnienia w jednym podmiocie praw i obowiązków, nie tyle skierowanych, na zasadzie relacji prawnej, ku prawom i obowiązkom innego podmiotu niezależnie od tego, kto nim jest, lecz obecnych w jednostkowej podmiotowości, tworząc w niej figurę prawną prawo – obowiązek lub obowiązek – prawo.

Rozdział pierwszy zatytułowany jest: *Obowiązek – „imię wzniosłe i wielkie”*. Autor w rozdziale niniejszej pracy prezentuje ogólną analizę rzeczywistości obowiązku, jego różnych form, które przybierają ogólne sformułowanie „obowiązek”, naturę obowiązku, obowiązki prawne i moralne. Nie pomija w tym rozdziale jakże znaczącej teorii obowiązków I. Kanta, która dała impuls dalszym rozważaniom wokół natury obowiązku i siły zobowiązania wynikającej z powinności działania. Sięgnięcie do myśli grecko – rzymskiej miało na celu podkreślenie głębokiej treści, która kryje się pod pojęciem obowiązku. On sam pełni rolę wtórną, będąc konsekwencją rzeczywistości, która kształtuje się w relacjach społecznych podejmowanych dla dobra kogoś innego. Rzeczywistość dobra była motywem obowiązkowego działania. Grecko – rzymska koncepcja obowiązku różni się znacznie od formalnej koncepcji I. Kanta, w której obowiązek wzbudzał powinnościowe działanie w oparciu o zupełnie inne motywy. Oba sposoby myślenia o obowiązku i jego rozumienie wzajemnie istnieją i się przenikają. Wartość jednego jak i drugiego podejścia ukazuje się wtedy, gdy następuje konfrontacja obowiązków z prawami, które człowiek posiada. Ten rozdział stanowi pewnego rodzaju wprowadzenie i jest tłem dla następnych części tego opracowania. Rozdział ten jest wzbogacony o logiczne wnioski, które są jego zakończeniem.

Drugi rozdział pracy pt. *Prawo i obowiązek – spór o pierwszeństwo*. W tym rozdziale podejmowane są rozważania wokół rozumienia prawa i jego konfrontacji z pojęciem obowiązku. To, co zwykliśmy nazywać prawem, rodziło się powoli jako przejście od świadomości obowiązku i nakazu postępowania do rewindykacji na siebie możliwości działania i dysponowania swoimi aktami. Rodzi się powoli świadomość wolności, ale z drugiej strony rodzi się potrzeba coraz większego zabezpieczenia możliwości korzystania z niej. Siła prawa nie była w stanie wyżyć się obowiązku. Prawo wręcz potrzebowało obowiązku, był to jednak obowiązek tych, którzy mieli stać na straży praw innych. Zatem, ten rozdział podejmuje problematykę dotyczącą kształtowania się świadomości i rozumienia rzeczywistości prawnej, ukazuje jej archetypy a następnie przedstawia próbę aplikacji platońskich rozwiązań do realistycznej koncepcji prawa wiązanej z myślą arystotelesowsko-tomaszową. Obie koncepcje, zdawać by się mogło, że sobie przeciwstawne, są jednak dla siebie uzupełniające, kształtując rozumienie rzeczywistości prawa, które trwało w kulturze prawnej Europy do czasów średniowiecznych przemian. Prawa człowieka wzbudzają obowiązek ich przestrzegania skierowany do innych jednostek, grup społecznych, państwa czy organizacji międzynarodowych. Obowiązki człowieka nie koniecznie posiadają ich korelat w prawach człowieka ze względu na to, że w sposób bezpośredni nie dotyczą osoby ludzkiej lub dotyczą osób, które jeszcze nie istnieją.

Rozdział trzeci pt. *Prawo i obowiązek w katolickiej nauce społecznej*. W świecie obecny jest, żyje i działa człowiek, który normą swojego postępowania uczynił nowe przykazanie miłości Boga i bliźniego ukazane przez Chrystusa. Żyjąc w świecie uobecnienia i urzeczywistnienia Ciało Chrystusa, którym jest Kościół. Wspólnota Kościoła, po okresie wrogości i niechęci do rodzących się i wpływających na rzeczywistość człowieka i świata praw człowieka, coraz silniej dostrzega ich wartość, o nich mówi, włącza się jednocześnie w ich promocję. Kościół nie ogranicza się do naturalnego spojrzenia na człowieka, ale temu człowiekowi ukazuje jego naturalne otwarcie na dopełnienie przez miłość Chrystusa, która przewyższa wszelką wiedzę. Dotyczy to także wymiaru prawnego. To właśnie Kościół, zwłaszcza w odniesieniu do praw człowieka, mówi, że prawo i obowiązek są ze sobą nierozdzielnie związane, że domaganie się przestrzegania praw znajduje swoje uprawomocnienie w dobrze spełnionym obowiązku. Tym właśnie zagadnieniem poświęcony jest trzeci rozdział niniejszej pracy. Kończy się on stosownymi wnioskami.

Rozdział czwarty pt. *Prawa i obowiązki w Kościele*. Tym zagadnieniem jest poświęcony ostatni rozdział tej książki. Chrześcijanin nie tylko żyje w świecie, ale jednocześnie przyczynia się do wzrostu wspólnoty Kościoła do której należy. We wspólnocie, poprzez przyjęcie chrztu, człowiek staje się podmiotem praw i obowiązków. Analogicznie do obecności człowieka we wspólnocie państwowej, niniejsza praca poddaje analizie prawa i obowiązki, które posiadają wierni w Kościele.

Uwaga koncentruje się na kilku sytuacjach, z którymi spotykamy się także pośród członków Kościoła. Nie chodzi tu jednak o prawa wobec Kościoła, lecz prawa w Kościele, o stan prawny wspólnoty związanej więzami wiary, nadziei i miłości. Dlatego też podejmowane analizy dotyczą możliwości akceptacji w porządku prawnym Kościoła sformułowań, które charakteryzują prawa jednostki w społeczności państwowej, takich jak prawa podstawowe czy podmiotowe. Kolejne rozważania w tym rozdziale dotyczą specyfiki zależności pomiędzy jednostką a wspólnotą Kościoła oraz jej konsekwencji dla relacji pomiędzy prawami i obowiązkami wiernych w Kościele. Ten rozdział Autor kończy podsumowaniem dyskusji, która dotyczy stosunku pierwotności praw i obowiązków.

W zakończeniu opracowania Autor przedstawił umotywowane wnioski będące wynikiem jego rozważań nad problematyką korelacji prawo – obowiązek. Podsumowanie jest swoistą próbą syntezy wykraczającej poza przedstawiony materiał. Każdy z rozdziałów zawiera właściwe dla niego podsumowanie w postaci wyciągniętych wniosków. Zakończenie pracy, chociaż krótkie ponieważ Autor stosował wnioski po każdym rozdziale, pozwala czytelnikowi lepiej zrozumieć potrzebę opracowania podjętego tematu. Dlatego w zakończeniu Autor przedstawił kilka myśli, które zrodziły się podczas pracy nad podjętymi kwestiami.

W swojej pracy Autor zastosował metodę filozoficzno-prawną, która to najlepiej nadaje się do prezentacji jego ustaleń. Przedstawiał w swojej książce normy i wyjaśniał pojęcia. Także stosował metodę analityczną, która umożliwiła przybliżenie, wyjaśnienie i ukazanie kształtu i korelacji pojęć prawo – obowiązek. Trzeba jednak przyznać, że przy kwestiach podstawowych posługiwał się on również tą metodą. Jednocześnie w całości pracy tam, gdzie sięgał on do źródeł, korzystał także z metody historycznej.

Wszyscy czterej recenzenci ocenili pracę ks. dra Tomasza Galkowkiego jako odpowiadającą wymogom stawianym kolokwium habilitacyjnemu, tak pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Podkreślili również, że Autor dobrze zrealizował swoje zamierzenia badawcze, wykazując dużą wnikliwość i zaangażowanie w opracowanie tematu. Praca stanowi bardzo liczący się wkład jej Autora do rozwoju badań nad filozofią prawa w porządku kanonicznym i społeczności świeckiej.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, biorąc pod uwagę kolokwium habilitacyjne, pokaźny dorobek naukowy, walor naukowy przedłożonej pracy pt. *Prawo – Obowiązek* właściwy dla kolokwium habilitacyjnego, opinie recenzentów oraz pozytywny wynik kolokwium, nadała ks. Tomaszowi Galkowskiemu stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

ks. Jarosław Sokółowski